

DİYARBAKIR SİYASAL VE SOSYAL
ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ

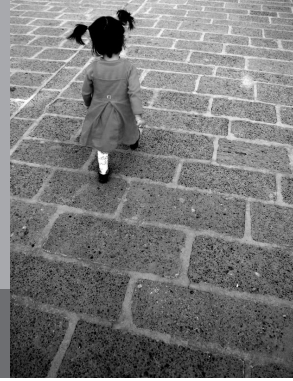
ENSTİTUYA DİYARBEKİRÊ BO
LÊKOLÎNÊN SIYASÎ Û CIVAKÎ

DİYARBAKIR INSTITUTE FOR POLITICAL
AND SOCIAL RESEARCH

ÖNCE ANADİLİ

1

ÖNCE ANADİLİ BROŞÜRLERİ DİZİSİ

Kurt İsmail Paşa
2. Sokak
Güneş Plaza No:18
21100 Yenişehir
Diyarbakır
Türkiye
T: +90 412 228 14 42
F: +90 412 224 14 42
www.disa.org.tr
info@disa.org.tr

**DİYARBAKIR SİYASAL VE SOSYAL
ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ**

**ENSTİTUYA DİYARBEKİRÊ BO
LÊKOLİNÊN SİYASÎ Û CIVAKÎ**

**DİYARBAKIR INSTITUTE FOR POLITICAL
AND SOCIAL RESEARCH**

ÖNCE ANADİLİ DİSA YAYINLARI

ISBN: 978-605-5458-03-4

Önce Anadili broşür dizisi Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün (DİSA) yürüttüğü Eğitimde Anadili ve Çiftdilcilik ile ilgili Farkındalığı Artırma projesinin bir parçasıdır ve toplam altı sayıdan oluşmaktadır. Broşürlerde, eğitim ve anadili arasındaki ilişki, toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasında anadili temelli eğitimin rolü, anadilinin sosyal, kültürel ve siyasal hayattaki yeri gibi konularda yararlı bilgiler sunulmaktadır. Broşürler www.disa.org.tr internet adresinden de edinilebilir.

Bu ilk broşürümüzde yer alan yazılar Sussex Üniversitesi Gelişim Çalışmaları Enstitüsü'nün Insights Education çalışmasından alınarak Kürtçe ve Türkçeye uyarlanmıştır. Kürtçe ve Türkçe çeviriler Şerif Derince tarafından yapılmış, Türkçeleştirilmesinde Dilan Bozgan'ın, Kürtçeleştirilmesinde ise Ergin Öpengin'in önemli katkıları olmuştur. Ayrıca DİSA üyeleri içerikler ile ilgili değerli katkılarını sunmuşlardır. Sayfa ve kapak düzenlemeleri için Emre Senan'a teşekkürlerimizi sunarız. Fotoğraflar için Veysel Aydeniz'e teşekkür ederiz.

Önce Anadili broşürünü edinmek için <http://www.disa.org.tr/onceanadili.pdf> adresini ziyaret ediniz veya yukarıdaki iletişim bilgileri aracılığıyla bizimle iletişime geçiniz. Metinlerin İngilizcesi için www.idz1.org/insights/insights-edos/index.html sayfasına bakınız.

Basım yeri: Ege Basım Matbaa ve Reklam Sanatları

Copyright © Nisan 2011

Önce Anadili broşürü Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün (DİSA) Hollanda Büyükelçiliği Matra fonu tarafından desteklenen Eğitimde Anadili ve Çiftdilcilik ile ilgili Farkındalığı Artırma Projesinin bir adımı olarak M. Şerif Derince yönetiminde hazırlanmaktadır. Broşürlerde yayınlanan görüşler DİSA veya Hollanda Büyükelçiliği'nin görüşleriyle birebir örtüşmeyebilir. Açık bir şekilde kaynak gösterilmesi durumunda kopyalanması ve dağıtılmasında bir kısıtlama yoktur.

Kingdom of the Netherlands

katkılarıyla

ÖNCE ANADİLİ

Önce Anadili*

Öğrencilerin kendi anadillerinde öğrenim görme hakkı

Eğitim bir güçtür ve dil bu güce erişmenin hem aracı hem de belirleyendir. Anadili temelli çiftdilli eğitim modelleri, öğrencilerin özgüvenlerini artırmakta, onları daha mutlu etmekte, kendilerini daha rahat ifade edebilen, daha katılımcı, hayal gücü yüksek ve yaratıcı insanlar olmalarını sağlamaktadır.

Eşitsizlik, ayrımcılık ve çatışmanın etnisite, dil ve kültürle doğrudan ilişkili olduğu bilinen bir olgudur. Ayrıca dünyada birçok ülkenin çoketnili ve çokdilli olduğu da bilinmektedir. Bu nedenle eğitimin nasıl yürütüleceği, müfredatın içeriği ve öğrenme ve öğretimin diliyle ilgili şiddetli tartışmalar cereyan etmektedir. Son zamanlarda Kürtçe anadilinde eğitimle ilgili yürütülen tartışmalarda da bunu görebiliriz. Başta okullar olmak üzere resmi kurumlarda, sömürgecinin dili (örneğin Hindistan bağlamında İngilizcenin kullanımı gibi) ya da seçkinlerin veya egemen topluluğun dili "öteki"lerin dillerini genellikle tahakkümü altına almaktadır. Kürtçenin ve Türkçe dışındaki birçok dilin Türkiye'deki durumu da budur. Oysa eğitime birinci dilinde (aynı zamanda evde öğrenilen dil veya anadili de denebilir) başlayan bir çocuğun okulda daha başarılı olabildiği ve bu çocuğun diğer dilleri daha iyi öğrenebildiği saptanmıştır. Son zamanlarda Kürt öğrencilerle yapılan çalışmalar da buna işaret etmektedir.

Birinci dili dışlanan ve yalnızca ikinci (veya yabancı) bir dilde eğitim görmeye zorlanan bir çocuğun, okul müfredatını takip edebilmesi oldukça zordur. Okul dili engeli, çocukların okula başlamamaları için yeterli sebep olabilmektedir. Okula başlasalar dahi bu engel çocukların çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına, şevklerinin kırılmasına, sınıf tekrarı yapmalarına veya okulu bırakmalarına neden olmaktadır. Türkiye'de özellikle Kürt öğrencilerin okula gittikleri yerlerde sınıf tekrar oranı ve okul terk oranının oldukça yüksek olması ve SBS ile ÖSS gibi merkezi sınavlarda çocukların oldukça düşük sonuçlar almaları bu tespiti doğrulamaktadır.

Bu broşür, dünya genelinde eğitimde anadilinin kullanılması veya kullanılmaması ile ilgili konulara ilişkin akademik çalışmalardan derlenen yazıları içermektedir. Her ne kadar sözü edilen çalışmalar başka ülkeler bağlamında tespit edilen sorunları yansıtsa da bu sorunların yarattığı toplumsal, siyasal, dilsel ve eğitimsel sonuçlar Türkiye ve Kürtçe bağlamı için de geçerlidir. Dolayısıyla bu yazılar Kürtçe ve Kürtler özelinde, Türkiye'deki uygulamaları paralel düşünlülebilir.

Karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Dünya genelinde 7000'e yakın, Türkiye'de ise 25'ten fazla dilin konuşulduğu bilinmektedir. Bu durumda, her çocuğun kendi anadilinde eğitime başlamasını beklemek gerçekçi midir? Bir ülkede konuşulan her dil için yazılı bir dil sistemi ve müfredat oluşturmak, öğretmen yetiştirmek ve ders araç-gereçlerini temin etmek gibi konular, eğitim bakanlığı ve eğitim kurumları için zor ve maliyetli midir? Egemen dilden başka bir dil konuşan azınlık gruplara mensup aileler çocuklarına kendi anadillerinde değil de egemen dilde eğitim verilmesini talep ederlerse onların taleplerine mi kulak verilmelidir, yoksa pedagojik yaklaşımlar ve dilin korunması için verilen mücadeleler mi dikkate alınmalıdır?

Eğitimde anadilinin kullanılmasının faydaları nelerdir?

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde her çocuğun eğitim hakkına sahip olduğu (madde 28) ve her çocuğun ailesinin konuştuğu dili öğrenme ve kullanma hakkına sahip olduğu (madde 30) belirtilmektedir. Tove Skutnabb-Kangas, gerek ailenin tercihinden gerekse başka bir alternatifin sunulmamış olmasından dolayı çocuğun bilmediği bir dilde eğitim görmesinin çocuk haklarının ihlaline neden olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, Skutnabb-Kangas dillerin korunmaması durumunda dillerle birlikte bu dilleri konuşan kişilerin sahip olduğu bilgilerin de (örneğin tıbbi amaçla kullanılan bitkilere dair bilgi gibi) yok olacağını (dillerin kaybolma hızları ile ilgili tahminler değişiklik göstermektedir) belirtmektedir. Türkiye'de yapılan çalışmalarda da anadili Türkçeden farklı olan topluluklarda genç nesiller arasında dil kaybının hızla arttığı tespit edilmiştir.

Xavier Albo, Bolivya'da uygulanan "Kültürlerarası ve Çiftdilli Eğitim" adlı başarılı dil modelinde yerli çocukların sınıf tekrarının ciddi oranda azaldığını ve çocukların okulda daha başarılı olduğunu belirtmektedir. Çiftdilli müfredat geliştirme uzmanı olarak Gine-Bissau, Nijer ve Mozambik'te anadiline dayalı çiftdilli eğitim modelleriyle ilgili çalışmalar yürüten Carol Benson, bu modellerin bilhassa kız çocuklarının eğitim deneyimlerini olumlu yönde etkilediğini, kız çocuklarının daha verimli bir eğitime erişmelerini sağladığını ve böylece ailelerin eğitime müdahil olmasının önünün açıldığını belirtmektedir.

Kısa sürede anadilden ikinci bir dilde eğitime geçilerek çiftdilli eğitim yapılmış olur mu?

Çalışmalar, birinci dilde (anadilinde) eğitimden ikinci bir dilde eğitime geçişin kısa sürede yapılmaması gerektiğini gösteriyor. Kathleen Heugh 29 Afrika ülkesinde yapılan çeşitli araştırmaları derleyerek kısa vadeli modeller (1 ila 3 yıl arasında anadilinde okuma-yazma öğretilikten sonra egemen dile geçiş yapılmaktadır) yararlı olsa da çocuğun hızlıca ikinci bir dile geçiş yapmasıyla bu yararın beşinci yılda kaybolduğu sonucuna varmıştır. Anadili temelli eğitimin gerçek sonuçlarına ancak altı ila sekiz yıl arasında uzun vadeli modellerle ulaşılabilir. On yılda, hatta daha uzun bir sürede ise anadilinde kazanılan temelin başka bir dilde başarılı olmaya ve öğrenmeye etkisiyle birlikte köklü değişimler ancak görülmeye başlanmaktadır.

Çiftdilli eğitim pratikte uygulanabilir midir?

Susan Malone azınlık dillerinin egemen dille yürütülen eğitim programlarına eklendiği

modelleri ele almaktadır. Bu modeller beş aşamalı olarak çocuğun anadilinde konuşma akıcılığı kazanmasının yanı sıra kendine güveninin oluşmasından yola çıkarak önce anadilinde sonra da ilave edilecek dillerde okuma-yazmayı öğrenmesini öngörmektedir ve bu modeller birçok yerde başarıyla uygulanmaktadır. Bu modellerde, ikinci veya üçüncü dilin hangi aşamada ve ne oranda eğitime dâhil edileceği, müfredata, öğrencinin taleplerine ve ihtiyaçlarına, mevcut öğretmenlere ve materyallere göre değişiklik göstermektedir. Öte yandan pratikte hem yoksul ailelerin hem de gelir düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının gittiği okullarda oldukça başarılı olmuş birçok çiftdilli eğitim modeli de mevcuttur.

Bu daha maliyetli midir?

2006 Afrika Eğitim Bakanları Toplantısı için hazırlanan fayda- maliyet analizi, anadiliyle başlayıp kademeli olarak diğer dillere yer veren eğitim programlarının tekdilli eğitim programlarına göre daha tasarruflu olduğunu göstermektedir. Bu programlar başlangıçta daha pahalıymış gibi görünse de, harcamalar zamanla azalmakta ve böylece başta yapılan yatırıma oranla daha çok tasarruf (örneğin çocukların sınıf tekrarından kaynaklanan masraflardan kurtularak) edilmektedir.

Yasalar yeterli midir?

Sheila Aikman dil ve etnik kimliğin birbiriyle olan ilişkisinden ve bu ilişkinin karmaşıklığından bahsetmektedir. Tıpkı Kürtler ve Kürtçe örneğinde olduğu gibi, baskı altında tutulmuş halkların kendi dillerini yeniden canlandırma çabaları, sosyal adalet ve özerklik için sürdürdükleri daha geniş kapsamlı mücadeleleriyle birleşmektedir. Bu halklar; hem kendi kültürlerine uyan, hem de çocuklarının içine doğdukları çokkültürlü dünyaya katılmalarını ve bu çokkültürlü ve küresel dünyanın nimetlerinden faydalanmalarını sağlayan eğitim programlarına sahip olmak isterler. Fakat bu sadece yasaları değiştirmek demek değildir. Dhir Jhingran ve Shireen Miller'in de belirttiği gibi, Hindistan'da sınıflarda anadilinin kullanılmasına yönelik tavsiye kararına rağmen azınlık dillerini konuşan gruplara mensup birçok öğrenci hâlâ ikinci bir dilin içine "batırılarak tekdillileştirilmekte" veya bu çocukların anadilleri sınıf içerisinde ancak gayri resmi bir şekilde kullanılmaktadır. Yasaların değiştirilmesinin yanı sıra dil haritalandırmasının yapılması, kaynakların artırılması, araştırma ve eğitim çalışmalarının yürütülmesi de eğitim politikalarının pratiğe dönüşmesi için olmazsa olmaz adımlardır.

Eğitimin anahtarı dil midir?

Yapılan araştırmalara göre yoksulluk ve ayrımcılık eğitime erişimdeki eşitsizliğin temel nedenleri olmaya devam etmektedir. Aile yapısı (eğitim seviyesi, sınıfsal farklılıklar da dâhil) ise hâlâ okul başarısında temel göstergedir. Müfredat, öğretim kalitesi, yeterli öğretmen ve kaliteli öğretim materyallerinin olup olmaması gibi etkenler sabit kabul edildiğinde bile, tek başına dilin çocukların eğitim başarısına etkisini ölçmek oldukça zordur. Yine de anadili temelli çift veya çokdilli bir eğitim modeli, azınlık dillerini konuşan gruplara mensup çocukların eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır. En rahat ettiği dilde eğitim görme imkânına sahip olmak çocuğun yaşamdaki şansını önemli ölçüde artırmaktadır. Hak-temelli bakış açısından çift veya çokdilli eğitimin niçin olması gerektiğini, pedagojik bakış açısından neler yapılması gerektiğini, pratik açıdan ise, dünyadaki birçok başarılı uygulamanın

(Finlandiya, Katalunya, Bask Ülkesi, Papua Yeni Gine, Eritre, Nijerya, Guatemala, Mali, Boliviya'daki uygulamalar) öğrettiklerinden bu tür bir eğitimin nasıl işlediğini biliyoruz. Bu durumda neler yapılabilir?

- Dil mücadelesini sahiplenen siyasi örgütler ve sivil toplum kuruluşları, öğretmenler, eğitimciler, anadili farklı olduğu halde sadece resmi dilde eğitim görmek zorunda kalmış ebeveynler ve dilsel çeşitlilik ve eğitimde çokdilliliğin önemini bilen herkes bu konuyla ilgili toplumsal farkındalığı artıracak çalışmalar yapabilir.
  - Farklı ülkelerin başarı öykülerinden dersler çıkarılabilir ve bu başarılı uygulama örnekleri, siyasal desteğin aynı ölçüde olmadığı ülkelere uyarlanabilir.
  - Ebeveynlerin çocukların eğitiminde daha aktif rol almalarının yolları (okul boykotu ve evlerde Kürtçe eğitim de dâhil) zorlanabilir.
  - Araştırmacılar bu konuları yıllık uluslararası eğitim şuralarında ve ilerleme raporlarında gündeme getirebilir.
  - Hükümetlerin planlama ve maddi kaynak tahsisi konusunda harekete geçmesini sağlamak için toplumsal baskının artırılmasının yolları aranabilir.
- Yaklaşık 1.38 milyar insan, yerel dilleri, başka bir deyişle daha az bilinen, yazılı olmayan veya resmi eğitimde kullanılmayan dilleri konuşmaktadır. Bu sayı tahmini olarak 221 milyon okul yaşındaki çocuğu kapsamaktadır. Anadili temelli eğitim yerel dilleri konuşan çocuklar için daha kaliteli bir eğitim fırsatı sunabilir.

Şerif Derince – Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü

*Bu yazının genel çerçevesi Katy Webly tarafından, Carol Benson danışmanlığında Sussex Üniversitesi Gelişim Çalışmaları Enstitüsü'nün Insights Education isimli süreli yayını için hazırlanmış, Türkçeleştirilmesinde bazı eklemeler ve değişiklikler yapılarak Türkiye ve Kürtçe bağlamına uyarlanmıştır.

Dilsel Soykırım?

Çocukların kendi anadillerinde eğitim görme hakkı

Dilleri artık daha hızlı bir şekilde öldürmekteyiz. 2100 yılına gelindiğinde, bugün yaşamakta olan yaklaşık 7000 dilin %90-95 kadarı yok olabilir veya yeni nesiller tarafından öğrenilemez.

Tehlike altında bulunan dillerin çoğu yerli kabileler tarafından konuşuluyor. Bu diller, eğitimin yanı sıra başka yöntemlerle de desteklenerek güçlendirilmedikleri takdirde kaybolacaklar. Herkes için Eğitim (HİE) programının hedefleri gerçekleşirse birçok çocuk yakında okula başlayacak. Fakat çoğu yerli çocuk ve azınlık gruba mensup bir çocuk (ve resmi dilin bir Batı dili olduğu Afrika ülkelerinde çoğunluk grupların çocukları) anadilleri dışında bir dilde eğitim almak zorunda bırakılıyor. Başka seçenekleri de yok: çünkü kendi anadillerinde eğitim yapan okulları yok.

Birçok aile ve politikacı egemen bir dilde (genelde İngilizce) eğitimi “tercih” etmekte. Oysa bu tercihlerinin öğrenme ve çiftdililik konularında yapılmış bilimsel araştırmaların bulgularıyla çeliştiğinin farkında değiller. Kaldı ki bir insan hakkı olarak çocuğun kendi anladığı dil olan anadilinde eğitim alma hakkını ihlal ettiklerinin bilincinde de değiller.

Eğitim fırsatının kaybolması

Bazı araştırmacılar dillerin “doğal” olarak yok olmakta olduğunu çünkü bazı dillerin post-modern teknoloji çağına ayak uyduramadıklarını veya bu dilleri konuşanların kendilerine daha iyi imkânlar sunan başka dillere (özellikle egemen dillere) erişebilmek için gönüllü olarak kendi dillerinden vazgeçtiklerini belirtiyorlar. Aileler, çocuklarının gelecekteki eğitimini ve iş imkânlarını göz önünde bulundurarak evlerinde kendi anadillerini konuşmamayı tercih ediyorlar. Kimseyi bu nedenle kınayamayız, zira bu durum ilk bakışta çocuğun faydasınaymış gibi görünüyor. Peki, gerçekten çocuk bundan istifade edebilir mi? Dünyanın çeşitli ülkelerinde birçok yerli ve azınlık gruba mensup çocukla yapılan araştırma, egemen bir dilin temel dil veya tek dil olarak kullanıldığı eğitim sistemlerinin çocuklar açısından ciddi olumsuz sonuçlar doğurduğunu gösteriyor. İki örnek vermek gerekirse: Kanada’da İngilizce eğitim alan Inuit öğrenciler 4.sınıf seviyesine ancak 9 yıllık bir eğitimden sonra ulaşabiliyor; aynı şekilde Avustralya’da Aborjin çocuklar için başarılı bir eğitimin önündeki en büyük engel İngilizce.

Araştırmalara göre;

- Çocuk en iyi bildiği dilde eğitim aldığı anda daha iyi öğrenir.
- Amerika'da anadili temelli çiftdilli eğitim veren okullara giden çocuklar İngilizce tekdilli eğitim veren okullara giden çocuklara oranla daha hızlı İngilizce öğreniyor ve okulda daha başarılı oluyor.
- Bugüne dek dilsel azınlık gruplarına mensup çocuklarla yapılmış en büyük çalışma kendi anadilinde daha uzun süre eğitim gören bir çocuğun çiftdilliliğe erişim ve okul başarısı bakımından daha iyi bir düzeyde olduğunu gösteriyor.

Hayati idame ettirmekte elzem olan bilgilerin kaybolması

Tahrip edilmemiş ekosistemlerde (Amazon, Borneo ve Papua Yeni Gine'deki yağmur ormanları gibi) sadece yerliler ve geleneksel halklar yaşıyor. Bu halkların dilleri kaybolursa, zengin ekosistemlerin korunabilmesi ile ilgili bilgiler de kaybolup gidecek. İnsan yaşamının sürdürülebilmesiyle ilgili konuları da (örneğin tıbbi amaçlarda kullanılan bitkiler) içeren bu bilgiler, kaybolan dillere kodlanmış olduklarından dillerle birlikte yok olup gidecek. Bu yüzden aslında dilleri öldürerek yeryüzünde insan yaşamı için gerekli olan koşulları da yok ediyoruz.

Dillerin kaybolmasını dilsel soykırımın bir sonucu olarak görmek mümkündür. Yerli ve azınlık gruplara mensup çocukları bilmedikleri bir dilde eğitim almaya zorlamak, Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Engellenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nde (E793, 1948) yer alan beş soykırım tanımından ikisiyle örtüşüyor:

Madde II (e): bir gruba ait çocukları zorla başka bir gruba aktarmak ve madde II (b): bir grubun üyelerinin ciddi fiziksel ve ruhsal zarar görmesine yol açmak.

Yerli ve azınlık gruplara mensup çocukların kendi anadillerinde eğitim görmeleri ve yaşadıkları ülkelerin resmi dilini doğru bir eğitimle ikinci bir dil olarak öğrenmeleri gerekir. Yani çocukların ikinci bir dili kendi anadillerinin yerine değil, anadillerine ilaveten öğrenmeleri gerekir.

Tove Skutnabb-Kangas

Roskilde Üniversitesi, Danimarka
Abo Akademi Üniversitesi Vasa, Finlandiya.
skutnabbkangas@gmail.com

Ayrıca bakınız: *Genocide in Education – or Worldwide Diversity and Human Rights? (Eğitimde Soykırım- veya Dünya Geneline Çeşitlilik ve İnsan Hakları?) Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum, by Tove Skutnabb-Kangas, 2000*

Toplumsal Cinsiyet, Dil ve Katılım

Egemen gruplar için düzenlenmiş okul sistemleri başka gruplara mensup öğrencileri dışlar. Özellikle kız çocukları evlerinde kendilerine yüklenen sorumluluklar ve gerek ailelerinin gerek de öğretmenlerinin olumsuz tutumları nedeniyle daha fazla dışlanmaya maruz kalırlar.

Son dönemlerde dünyanın farklı bölgelerinde yürütülen çalışmalar, gelir düzeyi, etnik köken gibi hangi farklı gruba mensup olursa olsun, kız çocuklarının anadili temelli çiftdilli eğitimin getirdiği kapsayıcı stratejilerden erkek çocuklara oranla daha fazla faydalandıklarını göstermektedir. Gine-Bissau, Nijer ve Mozambik'te yapılmış araştırmalar kız çocuklarının çiftdilli okullara daha fazla kaydolduklarına, sınıf tekrar etme oranlarının önemli ölçüde daha düşük olduğuna ve kendi anadilleri dışında bir dilde eğitim alan kız çocuklarına göre okula daha fazla devam ettiklerine işaret etmektedir. Şüphesiz cinsiyete göre sınıflandırılmış verilerin incelendiği nitel ve nicel araştırmalar artırılmalı, ancak var olan araştırmaların hemen hepsi kız çocuklarının kendi anadillerinde eğitim gördükleri durumda okuldan daha fazla faydalandığını açıkça gösteren sonuçlar sergiliyor. Bunun sebepleri şöyle açıklanabilir:

Kız çocuklarının okula daha fazla kayıt yaptırılmaları

Aileler; kızları kendilerinin konuştuğu bir dilde eğitim görebiliyorsa ve okulda kendi kültürel değerlerine saygı duyuluyorsa eğitim sistemine daha çok güvenirler. Buna ek olarak, okula giden kız çocuğunun cemaatin iyi bir üyesi, iyi bir anne veya iyi bir eş olamayacağına dair geleneksel görüşler çiftdilli eğitim programlarının uygulanmasıyla birlikte sorgulanır hale gelebilir. Örneğin Bará ve Gine-Bissau'da çiftdilli eğitim programlarının uygulanmasıyla birlikte birçok ebeveyn kız çocuklarının formal eğitim alsalar da cemaatin iyi bir üyesi, iyi bir anne veya iyi bir eş olmaya devam edebilecekleri ve hatta eskisinden daha iyi duruma gelebilecekleri konusunda ikna edilebilmiştir. Dolayısıyla, anadili temelli okullarla beraber kız çocuklarının okula kaydolma oranları da yükselmiştir.

Daha fazla ebeveyn desteği

Aileler ile çocuklar arasında iletişim problemi olmadığında, aileler çocuklarının eğitimiyle daha çok ilgilenebilmekte, çocuklarının öğretmenleriyle daha iyi iletişim kurabilmekte ve okuldaki karar alma süreçlerine daha fazla katılabilmektedir. Örneğin, Mozambik'te Xai-Xai'li çiftdilli öğrencilerin ebeveynleri okul müfredatının geliştirilmesine ve okulun çevre düzenlenmesinin yapılmasına katkıda bulunmuşlardır.

Kız çocuklarının istismarının azalması

Öğrencileri ile benzer dilsel ve kültürel özelliklere sahip olan öğretmenler toplum tarafından daha kolay kontrol edilebilirler ve dolayısıyla bu öğretmenlerin kız öğrencileri cinsel veya başka bir şekilde istismar etme ihtimalleri daha düşüktür. Mozambik'te, çiftdilli erkek öğretmenlere öğrencileri "amca" veya "dayı" gibi akrabalık terimleri ile seslenmektedir. Öte yandan bu öğretmenler egemen dil olan Portekizceyi konuşan öğretmenlere kıyasla öğrencilerin aileleriyle daha sıkı bağlar kurabilmektedir. Ayrıca anadili temelli çiftdilli eğitim kız çocuklarının psikolojik durumlarını da olumlu yönde etkilemektedir. Böylece kız çocukları daha iyi öğrenebilmekte, özgüven ve özsaygı geliştirebilmekte, gelecekle ilgili daha yüksek hedefler belirleyebilmekte ve tüm bunlar okul başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Kısaca özetlemek gerekirse, öğrencinin en iyi iletişim kurabildiği dil veya dillere dayanarak geliştirilen eğitim programları tüm öğrencilere, özellikle de kız çocuklarına fayda sağlamaktadır.

Carol Benson Stockholm Üniversitesi Öğrenme ve Öğretmen Merkezi, İsveç,
carol.benson@upc.su.se

Ayrıca bakınız *Girls, Educational Equity and Mother Tongue-based Teaching*, by Carol Benson, UNESCO, Bangkok, 2005
www.unescobkk.org/elib/publications/Girls_Edu_Equity

Anadilinde Eğitim Daha Az Harcama Demektir

Başta politika yapımcılar olmak üzere birçok kişi anadilinde eğitimin daha çok harcama gerektirdiğini düşündüklerinden dolayı da anadilinde eğitime karşı çıkmaktadırlar. Oysa eğitimde anadili kullanılarak daha çok tasarruf edilebilmektedir.

Anadilinde eğitim alan öğrencilerin, anadilinde eğitim almayan öğrencilere göre okul bırakma ve sınıf tekrar etme oranının daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Anadili eğitimi programlarıyla ilgili yapılan bir maliyet analizi; bu tür programların kurulum aşamasında bir miktar harcama gerektirdiğini ancak bu harcamaların sanıldığı kadar fazla olmadığını göstermektedir. Anadilinde Eğitim programlarının geliştirilmesi sürecinde yapılacak ekstra harcamalar şunlardır:

- Yerel dillerin ve alfabelerin akademik kullanım için geliştirilmesi,
- Ders kitaplarının ve materyallerin yazılması, geliştirilmesi ve basılması,
- Anadilinde Eğitim programlarında çalışacak öğretmenler için öğretmen yetiştirme programlarının açılması,
- İkinci dilin daha iyi öğretilmesi için yapılacak diğer harcamalar.

Anadilinde eğitime geçiş, bir ülkede eğitime ayrılan mevcut bütçenin ortalama %4 veya %5 oranında artması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte anadilinde eğitim programlarında çalışan öğretmenler için yapılan ekstra harcamalar zamanla azalır. Öğretmen yetiştirme programı bir kez tasarlanıp denendikten sonra genel sistem içerisine dâhil edilir. Benzer şekilde, ders kitapları ve diğer materyaller için yapılan harcamalar da zamanla genel sistemin parçası haline gelir. Kitap ve materyaller bir kere hazırlandıktan sonra diğer birçok kitap ve materyal gibi sadece güncellenmeleri ve yeniden basılmaları gerekir. Öte yandan, anadilinde eğitim programları sınıf tekrar etme ve okul bırakma oranlarını düşürdüğünden bunlar için yapılan harcamalardan tasarruf edilmesi sağlanır. Sınıf tekrarı ve okul terki nedeniyle eğitimi kesintiye uğrayan öğrenci sayısının azalması bu öğrencilerin tekrar temel eğitimden geçirilmesi için harcanan zamanın ve yapılan masrafin azalması demektir. Kaldı ki öğrencinin eğitime erişiminin artması daha nitelikli işlerde ve daha iyi ücretlerle çalışması anlamına gelir. Bu ülkenin lehine bir yatırımdır.

Guatemala ve Senegal'de yerel dillerde ders kitaplarının basımı için yapılan harcamalar fazla olabilir fakat iddia edildiği kadar da fazla değildir. Guatemala'da eğitim bütçesinin sadece yüzde 0.13'ü ders kitaplarına ayrılmaktadır. Oysa Guatemala'da uygulanan Anadilinde

Eğitim programı sayesinde sınıf tekrarı ve okul terkinin azalması nedeniyle yapılan tasarruf yıllık yaklaşık 5.6 milyon dolardır. Bu durumda, bu tasarruf ders kitaplarının basımı için harcanabilir.

Politika Önerileri

- Hükümetler ve finans kuruluşları Anadilinde Eğitim için daha fazla kaynak ayırmalıdır. Tüm eğitim sistemlerinin Herkes için Eğitim hedeflerine ulaşabilmeleri için, esnek ve iyi hedeflenmiş bir öğretmen yetiştirme, geliştirme ve işe alma planına yatırım yapmaları gerekir.
- Hükümetler Anadilinde Eğitim programlarına uzun vadeli destek vermelidir; zira bu programların sağlayacağı faydalar ve bu programların uygulanmasıyla yapılacak tasarruflar ancak belirli bir süre geçtikten sonra görülmeye başlanır. Bu nedenle, Anadilinde Eğitim programları görece istikrarlı siyasal ortamlarda daha başarılı olur.

Helen Pinnock

Çocukları Kurtarın, Birleşik Krallık, Özetleyen Kathleen Heugh
www.adeanet.org/biennial-2006/doc/document/B3_1_MTBLE_en.pdf (Chapter 8)

Konu ile ilgili Türkiye’de Yayınlanmış Bazı Çalışmalar

DİSA

Dil Yarası: Türkiye’de Eğitimde Anadilinin Kullanılmaması Sorunu ve Kürt Öğrencilerin Deneyimleri, 2010. (<http://disa.org.tr/arastirmalar.html?file=files/images/Dil%20Yarasi.pdf>)

EĞİTİM - SEN

- Eğitimde Anadilinin Kullanımı ve Çiftdilli Eğitim Halkın Tutum ve Görüşleri Türkiye Taraması (<http://www.egitimsen.org.tr/download/ANADIL-ANA%20RAPOR.pdf>)
- Anadili Sempozyumu 1 ve 2
- Çokdilli ve Çokkültürlü Toplumlarda Eğitim, Ankara Kurultayı, 2004

ERG

- Çiftdilcilik ve Eğitim (www.egitimdehaklar.org/pdf/6.pdf)
- Türkiye’de Çiftdilcilik ve Eğitim: Sürdürülebilir Çözümler için Atılması Gereken Adımlar (www.egitimdehaklar.org/pdf/8.pdf)

İSTANBUL KÜRT ENSTİTÜSÜ

- Dil Hakları ve Dil Politikaları, Anadilde Eğitim Konferansı’na Sunulan Tebliğ 29-30 Kasım 2003 / Diyarbakır (<http://www.enstituyakurdi.org/dokuman/tebligoo1.pdf>)
- Li Tirkiye’de Rewşa Zimanê Kurdî, Danezana Konferansa Zimanê Kurdî 2-3 Berfambar 2004 / Amed (<http://www.enstituyakurdi.org/dokuman/danezano05.pdf>)

MRG

Unutmak mı Asimilasyon mu?
www.minorityrights.org/download.php?id=953

TARİH VAKFI

- “Burada Benden de Bir Şey Yok mu Öğretmenim?” Eğitim Sürecinde Kimlik, Çatışma ve Barışa Dair Algı ve Deneyimler, 2010. (http://www.tarihvakfi.org.tr/tup/download/TV_finaL_rapor.pdf)
- Toplumsal ve Siyasal Çatışmaların Yaşandığı Toplumlarda Uzlaşma Aracı Olarak Eğitimin Rolü Projesi, 2010 (http://www.tarihvakfi.org.tr/tup/download/TV_egitim.pdf)

